

The background of the page is a photograph of an archaeological site. A white, cylindrical sensor probe is positioned on the ground, which appears to be a mix of soil and sand. The probe is connected to a larger piece of equipment, likely a ground-penetrating radar (GPR) system. The image is slightly blurred, focusing attention on the probe. A vertical blue bar is on the left side of the page, and a white rectangular box with blue borders contains the title text.

Bureauonderzoek archeologie

Lange Heggen te Beugen

**The
Missing
Link**

Bureauonderzoek archeologie

Lange Heggen te Beugen

i.o.v. Gemeente Boxmeer

Contactpersoon: Niels van den Berg
Rapport: 412
Versie: 1.0
Datum: 25-11-2019
Project: 2297

The Missing Link
2^e Daalsedijk 6a
3551 EJ Utrecht
+31 (0) 614325141
info@the-missinglink.nl

Inhoud

Inhoud	0
1 Administratieve gegevens	1
2 Samenvatting.....	2
3 Inleiding	3
3.1 Algemeen.....	3
3.2 Doelstelling en vraagstelling.....	3
4 Methode.....	5
5 Resultaten	6
5.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01)	6
5.2 Beschrijving huidige en toekomstige situatie (LS02)	6
5.3 Beschrijving historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)	6
5.4 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens en bekende archeologische waarden (LS04).....	14
5.4.1 Aardwetenschappelijke gegevens.....	14
5.4.2 Archeologische gegevens.....	15
5.4.3 Gespecificeerde verwachting (LS05).....	23
6 Conclusies.....	24
7 Advies	26
8 Literatuur	27
9 Bijlages.....	29

1 Administratieve gegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Boxmeer
Plaats:	Beugen
Toponiem:	Plangebied Lange Heggen
Centrumcoördinaten:	51.670250, N 5.935198"E
Bevoegde overheid:	Gemeente Boxmeer
ARCHIS3-zaaknummer:	4757028100
The Missing Link projectnummer:	2297
Periode van uitvoering:	November 2019
Beheer en plaats documentatie:	The Missing Link, Utrecht

2 Samenvatting

In opdracht van de gemeente Boxmeer heeft The Missing Link een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Lange Heggen, te Beugen in de gemeente Boxmeer. Op de locatie Lange Heggen wordt al geruime tijd overwogen om een planmatige invulling te realiseren voor woningbouw. Het plangebied heeft een dubbelbestemming 'Waarde Archeologie 3'. Hier zijn bodemingrepen zonder omgevingsvergunning verboden indien het oppervlak 2500 m² of meer bedraagt. Het verstoren van de bodem is niet dieper dan 50 cm -mv toegestaan. Deze vrijstellingsgrenzen zijn tot stand gekomen op basis van geomorfologie, historische bronnen en bekende vindplaatsen in de directe omgeving. De voorgenomen ingrepen overschrijden de vrijstellingsgrenzen en zijn dus onderzoeksplichtig. Daarom is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd, met als doel een gespecificeerde archeologische verwachting te formuleren voor het plangebied.

Uit de gegevens van de landelijke archeologische database Archis blijkt dat in de directe nabijheid van het plangebied diverse meldingen zijn van vindplaatsen. Tevens zijn direct ten zuiden van het plangebied in de afgelopen jaren verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. Uit de resultaten van deze onderzoeken is gebleken dat de omgeving van Beugen rijk is aan vindplaatsen van uiteenlopende aard en uit verschillende perioden. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden heeft het plangebied dan ook de status van een terrein met een hoge archeologische waarde.

Uit de landschappelijke ligging blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van archeologische resten is hoog.

Gezien het bovenstaande adviseren wij om in het plangebied een inventariserend veldonderzoek uit te voeren in de vorm van een booronderzoek (IVO-O). Verspreid in het plangebied dienen boringen te worden gezet om inzicht te krijgen in de toestand van het bodemprofiel. Op deze manier kan de in dit bureauonderzoek gespecificeerde verwachting worden getoetst om te bepalen of er in het plangebied archeologische resten in situ te verwachten zijn. Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een besluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit besluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

3 Inleiding

3.1 Algemeen

In opdracht van de gemeente Boxmeer heeft The Missing Link een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Lange Heggen, te Beugen in de gemeente Boxmeer. Op de locatie Lange Heggen wordt al geruime tijd overwogen om een planmatige invulling te realiseren voor woningbouw.

Het plangebied heeft een dubbelbestemming 'Waarde Archeologie 3'. Hier zijn bodemingrepen zonder omgevingsvergunning verboden indien het oppervlak 2500 m² of meer bedraagt. Het verstoren van de bodem is niet dieper dan 50 cm –mv toegestaan. Deze vrijstellingsgrenzen zijn tot stand gekomen op basis van geomorfologie, historische bronnen en bekende vindplaatsen in de directe omgeving.

De toekomstige plannen voor woningbouw overschrijden de oppervlakte- en dieptegrens voor bodemingrepen volgens het bestemmingsplan. Hierdoor is het nodig een archeologisch vooronderzoek uit te voeren. De eerste stap in het proces van de archeologische Monumentenzorg (AMZ-cyclus) is het uitvoeren van een bureauonderzoek, om tot een gespecificeerde archeologische verwachting te komen. Het onderzoek dient om te bepalen of bij de voorgenomen ingrepen de kans bestaat dat er bij het uitvoeren van de voorgenomen ingrepen archeologische resten in de ondergrond worden verstoord.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1.

3.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van een archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor een plangebied, door middel van het verwerven van informatie over bekende of verwachte aardkundige en archeologische resten.

Aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik wordt de kans bepaald dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd. Aanvullende (cultuur)historische informatie is

verkregen uit divers voorhanden historisch kaartmateriaal. Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en beschikbaar geologisch-geomorfologisch kaartmateriaal geraadpleegd.

Aan dit bureauonderzoek liggen de volgende onderzoeksvragen ten grondslag:

1. Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten verwacht worden:

2. In welke mate zullen deze resten worden verstoord door realisatie van de geplande bouwingrepen?
3. Hoe kan deze verstoring door planaanpassing of fysieke bescherming tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten niet behouden kunnen worden:

4. Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten vast te stellen en hun omvang, ligging, aard en datering in voldoende mate te kunnen bepalen, om zo te komen tot een selectieadvies?

4 Methode

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.1) en in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05 van het Protocol Bureauonderzoek. De rapportage is opgesteld conform specificatie LS06.

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen (specificaties LS01 t/m LS05). In de eerste vier onderdelen worden de volgende werkzaamheden verricht:

- Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01);
- Beschrijving huidige situatie (LS02);
- Beschrijving historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03);
- Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens en bekende archeologische waarden (LS04).

Op grond van deze onderdelen wordt de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld (LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische resten worden verwacht in het plangebied en welke onderzoeksstrategie op basis daarvan wordt geadviseerd.

5 Resultaten

5.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01)

Het plangebied (figuur 1 van de bijlage) is gelegen in Beugen en wordt ten noorden begrensd door woningbouw aan de Gildestraat en ten oosten de Krabbekamp. In het zuiden grenst het gebied aan de Lange heggen.

Het oppervlak van het totale plangebied bedraagt ca. 13.000 m². Om het gebied in een grotere archeologische en aardwetenschappelijke context te kunnen plaatsen, is voor dit bureauonderzoek een onderzoeksgebied gedefinieerd met een straal van 500m rondom het plangebied.

Planvorming en toekomstig gebruik

Kader: Omgevingsvergunning

Planvorming: Woningbouw

Bodemverstorende werkzaamheden: Het is in dit stadium nog onduidelijk welke bodemingrepen er precies zullen plaatsvinden. De geplande werkzaamheden die gepaard gaan met woningbouw (bouwblokken, kabels en leidingen) zouden kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van in het gebied aanwezige archeologische resten.

5.2 Beschrijving huidige en toekomstige situatie (LS02)

Voor het bureauonderzoek is het van belang de huidige situatie te onderzoeken. Landgebruik en bebouwing kunnen van invloed zijn op de archeologische verwachting. Het plangebied is op dit moment onbebouwd en in gebruik als akkerland. In het zuid-oosten bevinden zich enkele bomen. Het plangebied is in het oosten omringd door wegen. De toekomstige situatie is nog niet tot in detail duidelijk, maar er is woningbouw voorzien.

5.3 Beschrijving historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

De historische situatie van het plangebied is op verschillende kaarten als volgt:

Kadastrale minuut 1811-1832 (Fig. 2, bijlage)	Op het minuutplan is geen bebouwing zichtbaar. In het zuiden van het plangebied is de straat Lange Heggen al aanwezig.

Topografische kaarten (Bonneblad) 1832-1900 (Fig. 3, bijlage)	Volgens de historische kaarten van Boxmeer bevindt het plangebied zich ten zuiden van de historische kern van Beugen. Het plangebied wordt omsloten door wegen. Ten zuiden van het plangebied de straat Lange Heggen.
Topografische kaarten (Bonneblad) 1900-1950 (Fig. 4, bijlage)	Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als akkerland. Ten zuiden van het plangebied is de weg Lange Heggen aangegeven. Parallel hieraan loopt een paardenspoor.
Topografische kaarten (Bonneblad) 1950- 2018 (Fig. 5, bijlage)	Geen noemenswaardige veranderingen. Het plangebied is duidelijk zichtbaar als onbebouwd akkerland. Ten noorden van het plangebied zijn sportterreinen weergegeven en ten zuiden het bedrijventerrein Startwijk.

Bovenstaande kaarten zijn op fig. 3-5 van de bijlage weergegeven.

Historische ontwikkeling Beugen, Lange Heggen

Onderstaande tekst is grotendeels onleend aan archeologisch onderzoek van Boxmeer-Sterckwijk: '4500 jaar wonen, werken en begraven langs de Maas'.¹ Het plangebied bevindt zich direct ten noorden van het onderzoeksgebied Sterckwijk.

Van jagers en verzamelaars tot de eerste boeren

De oudste sporen dateren uit de tijd van de jagers-verzamelaars. Het gaat om voorwerpen van vuursteen die verspreid over het gebied zijn aangetroffen. Ze dateren uit de Midden-Steentijd (Mesolithicum) en het begin van de Nieuwe Steentijd (Neolithicum). Het zijn er zo weinig dat het niet waarschijnlijk is dat ter plaatse kampementen ingericht zijn. Een (zij het kortstondig gebruikt) kampement uit het Vroeg-Neolithicum is wel aangetroffen tijdens onderzoek op de nabijgelegen Maasbroekse Blokken. Ook zijn er bijzondere resten gevonden uit de periode van de eerste boeren (Vroeg- en Midden-Neolithicum). In de beschrijving van deze periode maken archeologen gebruik van zogenaamde cultuurgroepen. Dat wil zeggen dat resten van nederzettingen en graven op basis van aanwezige materiële resten (zoals bijvoorbeeld stenen bijlen of aardewerk) en in relatie tot een ruimtelijke geografische spreiding in verschillende periodes (cultuurgroepen) worden ingedeeld. De cultuurgroepen worden vaak gekarakteriseerd aan de hand van specifieke vondsten (lineairbandkeramiek) of bijzondere vindplaatsen (Michelsberg

¹ Zoals omschreven in van de Velde, 2015.

of Stein-groep). Voor al deze groepen geldt dat ze leefden als boeren maar dat het 'boerenbestaan' nog altijd (in meer of mindere mate) werd aangevuld met jagen en verzamelen. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de aanwezigheid van lokale gemeenschappen niet alleen aantoonbaar is aan de hand van vondsten maar ook doordat de natuurlijke vegetatie (deels) veranderde in een cultuurlandschap, dat wil zeggen een door mensen gecreëerd landschap bijvoorbeeld door het scheppen van open plekken in het bos ten gunste van boerderijen en akkers. Het lijkt er echter wel op dat de blijvende invloed van deze eerste boeren op het cultuurlandschap beperkt is geweest. Eigenlijk pas vanaf de Midden-Bronstijd ontstaan agrarische gemeenschappen die het landschap blijvend naar hun hand zetten. Zeer waarschijnlijk hangt dit laatste samen met de groei van de bevolking en de steeds grotere druk op het landschap dat daarmee gepaard ging. Vrijwel alle sporen en vondsten die in Boxmeer zijn aangetroffen dateren vanaf die periode. De schaarse resten uit het Neolithicum zijn echter wel van bijzondere betekenis. Zo werd er in 2008 (destijds voor het eerst in Nederland) een boerderijplattegrond opgegraven die (voorzichtig) gedateerd wordt in de periode van de Stein-groep (3450-2600 v. Chr.). Ook zijn er verschillende kuilen gevonden met daarin (vaak complete) potten uit het Midden- en Laat-Neolithicum. Een sluitende verklaring voor dit laatste is niet te geven. Vergelijkbare complexen elders zijn wel in verband gebracht met rituele activiteiten.

De latere landbouwsamenleving: grafheuvels en boerderijen

In de loop van de Midden-Bronstijd worden op de oostelijke terrasrug verschillende grafheuvels aangelegd. Van de heuvels zelf is weinig meer over maar er zijn resten van kringgreppels en graven gevonden. Grafheuvels werden gedurende een groot deel van het Neolithicum en Bronstijd opgeworpen en hebben een speciale betekenis gehad voor de lokale gemeenschappen. Niet iedereen werd onder een heuvel begraven en een dergelijke begrafenis moet een bijzondere gebeurtenis zijn geweest met een blijvende herinnering in de vorm van een beeldbepalende heuvel. Onderzoek heeft aangetoond dat dergelijke heuvels een heel eigen biografie kennen. Oorspronkelijk aangelegd om een belangrijk individu te begraven en gemeenschapszin te versterken, kon in de eeuwen daarna de betekenisgeving van de heuvel veranderen al naar gelang de motieven van de dan levende lokale gemeenschappen. Bij onderzoek in bestaande grafheuvels is gebleken dat heuvels in later tijd opgehoogd werden en dat er opnieuw mensen in werden begraven (nabijzettingen). Deze praktijken worden vaak in verband gebracht met het streven van lokale gemeenschappen om zich het cultuurlandschap (dat wil zeggen hun eigen territorium) eigen te maken, onder andere door een claim te leggen op oudere monumenten of daarbij aan te sluiten. Ook bij de grafheuvels van Sterckwijck is dit het geval geweest. Er zijn nabijzettingen (in de vorm van crematies) aangetroffen en rondom de grafheuvels zijn nieuwe grafvelden ontstaan. Op deze wijze heeft de keuze van lokale gemeenschappen om in dit deel van Sterckwijck grafheuvels

op te werpen verstrekkende (en onvermoede) gevolgen gehad voor de ontwikkeling van het latere cultuurlandschap. In de loop van bijna 2000 jaar ontstond op de oostelijke terrasrug een landschap voor de doden.

Opmerkelijk was dat bij de grafheuvels ook gelijktijdige bewoning is vastgesteld. In de directe nabijheid (op de oostelijke terrasrug) werden de paalsporen van verschillende boerderijen gedocumenteerd. Nu is de vondst van dergelijke boerderijen niet bijzonder (op de nabijgelegen Maasbroekse Blokken zijn er ook verschillende gevonden, waardoor het totale aantal voor Zuid-Nederland wel weer een bijzonder ensemble vormt), maar de (waarschijnlijke) relatie tussen huisplaatsen en grafheuvels hebben archeologen nog niet vaak tot in detail kunnen onderzoeken. Deze relatie is namelijk opmerkelijk omdat in de periode daarna (Late Bronstijd tot de Midden-IJzertijd) sporen van bewoning en begraving ruimtelijk gescheiden lijken te zijn. Een verklaring voor de ligging in elkaars nabijheid gedurende de Midden-Bronstijd hangt mogelijk samen met de betekenis die het erf zal hebben gehad voor de bewoners. De erven lijken, anders dan gedurende de periode daarna, plaatsvast te zijn. Dit suggereert dat ook akkers en weidegebieden plaatsvast geweest moeten zijn, waardoor het erf de meest tastbare vorm van een *territorial marker* geweest zal zijn. De ligging van een grafheuvel zou daarvan een weerspiegeling geweest kunnen zijn. Vanaf de Late Bronstijd veranderde dit. Bewoning verplaatste zich over grotere afstanden en door grafheuvels telkens op dezelfde plek aan te leggen ontstond een focuspunt voor de lokale gemeenschap, niet het erf stond centraal maar het grafveld.

De materiële cultuur van de bewoners is goed vergelijkbaar met die van lokale gemeenschappen elders. Het aangetroffen aardewerk (veruit de grootste vondstcategorie) uit de Midden-Bronstijd behoort tot de Hilversum-cultuur. Over de bewoning van het gebied gedurende de Late Bronstijd zijn we slecht ingelicht. In het begin van de periode worden de erven (die in de Midden-Bronstijd ontstaan zijn) opgegeven of verplaatsten ze zich buiten ons zicht. In hoeverre er sprake is van continuïteit van bewoning is een onderzoeksthema dat ook elders in Zuid-Nederland de aandacht heeft. Op basis van vondsten wordt er van uitgegaan dat de meeste bewoonde gebieden continuïteit kenden maar dat de wijze waarop de huizen gebouwd werden en de plaatsvastheid van de erven veranderde. Er zijn echter nog maar weinig erven uit deze periode daadwerkelijk opgegraven. Een kleine boerderij uit deze periode afkomstig van het nabijgelegen Maasbroekse Blokken is wat dat betreft een uitzondering die de regel bevestigt dat er wel degelijk continue bewoning heeft plaatsgevonden.

In tegenstelling tot de bewoning, weten we wel veel over het grafveld. In de loop van de Late Bronstijd ontstonden er rondom de oudere grafheuvels kleine concentraties crematiegraven die in de loop van enkele eeuwen uitgroeiden tot grafvelden. Tegen het einde van de IJzertijd waren deze grafvelden aan elkaar gegroeid waardoor een langgerekte zone

ontstond (dodenlandschap). De doden werden gecremeerd waarna de crematieresten verzameld werden uit de resten van de brandstapel. Vervolgens werden deze (soms met enkele bijgaven) in een aardewerken container (urn) of een doek verpakt en ingegraven. Waarschijnlijk werd er tenslotte nog een lage grafheuvel opgeworpen. In Sterckwijck zijn geen kringgreppels gevonden. Fysisch-antropologisch onderzoek naar de crematieresten heeft uitgewezen dat er geen significant verschil is tussen het aantal mannen en vrouwen dat er begraven lag. Ook uit de levensopbouw van de populatie valt niet veel af te lezen behalve dat kinderen deels ontbreken (maar dat kan ook samenhangen met minder goede conserveringsomstandigheden). Daarnaast hadden mensen destijds een veel kortere levensverwachting dan vandaag de dag. Opmerkelijk was verder het grote aantal verkleuringen op het bot. Deze lijken er op te wijzen dat de doden (bronzen) voorwerpen (mantelspelden, sieraden) meekregen op de brandstapel. Uit die periode kennen we relatief weinig bronzen en ijzeren voorwerpen maar deze vondst wijst ons er wel op dat deze toch wijdverbreid gebruikt werden. Het meegegeven vaatwerk onderscheidt zich niet van het aardewerk dat we uit nederzettingscontext kennen en ook niet van het aardewerk dat in grote delen van Zuid-Nederland wordt gevonden. Een deel van het aardewerk lijkt er op te wijzen dat de bewoners ook goede contacten hadden in het Rijnland.

Resten van bewoning zijn op de oostelijke terrasrug niet meer aangetroffen. Pas in de Merovingische periode besluiten mensen zich er weer te gaan vestigen. Omdat we ook elders vrijwel geen sporen van bewoning hebben die dateren tussen de Late Bronstijd en Midden-IJzertijd, is het gissen naar de specifieke betekenis van het grafveld. Het is niet helemaal uit te sluiten dat direct ten oosten (op het gedeelte van de terrasrug dat buiten het plangebied ligt) nog enkele huisplaatsen bevonden hebben. Waarschijnlijk zwierven de erven wat meer door het landschap wat wil zeggen dat het erf elke generatie over een grotere afstand verplaatst werd. Dit verandert in de loop van de Midden-IJzertijd. Op de westelijke terrasrug, daar waar tot dan toe slechts een enkele kuil, enkele waterputten en een oudere grafheuvel lagen, worden nu verschillende boerderijen gebouwd. Het lijkt alsof het gebied ontgonnen wordt door planmatig van noord naar zuid huisplaatsen op kavels in te richten. Vervolgens verdicht het aantal boerderijen zich doordat vanuit de bestaande erven er nieuwe worden ingericht. Historisch-geografen kennen dit fenomeen uit de Volle en Late Middeleeuwen. Voor de IJzertijd is een dergelijke ontwikkeling niet eerder waargenomen. Het grote aantal sporen van huizen duidt er bovendien op dat de boerderijen min of meer plaatsvast waren. Ook lijkt er een ruimtelijke relatie tussen de huisplaatsen en de grafveldclusters te ontstaan alsof elk erf (elke familie) een eigen plek creëert in het landschap van de doden. Anders dan wat we weten over de ontwikkeling van het grafritueel van het dekzandgebied in Zuid-Nederland, is hier sprake van een continuerend gebruik van het grafveld. In bewoningsterritoria in het dekzandgebied worden urnenvelden verlaten en ontstaan elders kleine (erfgerelateerde) grafvelden. De hang

naar traditie wordt nog eens geaccentueerd doordat ook op de westelijke terrasrug een klein grafveld ontstaat. Het wordt precies op die plaats gesticht waar zich een ouder grafheuvel (daterend uit de Midden-Bronstijd) bevindt.

Even plotseling als de 'ontginning' van het cultuurlandschap gedurende de Midden-IJzertijd opkwam, verdwijnt deze weer. Na ongeveer vijf generaties (ca. 200 jaar) worden de erven weer verlaten. Over de Late IJzertijd en Vroeg-Romeinse tijd weten we betrekkelijk weinig. Mogelijk dateert een enkel graf uit deze periode maar sporen van een boerderij zijn niet aangetroffen. Alleen in de Maasbroekse Blokken is een enkele boerderij gevonden die rondom het begin van de jaartelling in gebruik was.

Onderdeel van het Romeinse rijk

Rond het midden van de 1e eeuw v. Chr. marcheerden de legioenen van Julius Caesar de maasvallei binnen. Caesar voerde oorlog met de Gallische stammen en wist het Romeinse rijk tot aan de Rijn uit te breiden. Hij kreeg er, blijkens zijn beschrijvingen, onverwacht heftig verzet van de Eburonen (een stam die naar alle waarschijnlijkheid in de omgeving van de Neder-Rijn en Maas gevestigd was) maar wist dit te breken door de stam van de kaart te vegen. Dat wil overigens niet zeggen dat het gebied ontvolkt raakte. Archeologische gegevens spreken van continuïteit. Wel veranderde de inrichting van het politieke landschap doordat nieuwe stammen (en machtsstructuren) zich er vestigden, het betreft onder andere de Bataven en Ubii. Voor de omgeving van Sterckwijck lijkt dit vooralsnog geen grote gevolgen te hebben gehad. De Romeinen raakten verwickeld in een burgeroorlog. Pas rond de jaartelling lukte het keizer Augustus om het nederrijnse gebied blijvend in zijn greep te krijgen. Hij luidde daarmee een proces in dat pas een kleine eeuw later afgerond werd doordat het gehele gebied ingericht werd als provincie van het Romeinse rijk.

Een van de eerste stappen die gezet werd in dit proces was de aanleg van een infrastructuur, het Romeinse wegennet. Wanneer dit alles precies gebeurde is niet duidelijk maar in de loop van de 1e eeuw komt er op de (rand van de) westelijke terrasrug een Romeinse weg te liggen die via de vicus van Cuijk, Nijmegen verbindt met Maastricht. Het is niet uit te sluiten dat de ligging van deze weg teruggaat tot in de (Late) prehistorie. In het bovenstaande zagen we immers al dat de grafvelden een noord-zuid georiënteerd lint vormen op de westelijke terrasrug. Het zou kunnen betekenen dat hun ligging samenhangt met de aanwezigheid van een route. Vanaf de 1e eeuw komen we ook weer grondsporen tegen in Sterckwijck. De sporen bestaan uit enkele verspreid liggende boerenerven en een omvangrijk grafveld. Al deze sporen representeren een bewoningsduur tot in het begin van de 3e eeuw. Het grafveld betrof opnieuw crematiegraven. Veel van die crematiegraven hadden bijgiften en dan voornamelijk bestaande uit aardewerk. Dit aardewerk was niet meer met de hand vervaardigd maar op de draaischijf geproduceerd en afkomstig van ateliers uit het stroomgebied van de Maas en Rijn.

Sommige producten, zoals terra sigilata, kwamen zelfs van verder (het huidige Frankrijk). Het laat zien dat de wereld van de bewoners gedurende de Romeinse tijd snel groter werd. Het waren niet langer bijzondere objecten die verre reizen aflegden maar ook bulkgoederen kwamen regelmatig van ver. De materiële cultuur vertoont overigens grote overeenkomsten met die van verschillende nederzettingen die in Zuid-Nederland zijn opgegraven. Opvallend is echter wel dat er geen complete nederzetting bij dit grafveld is gevonden maar slechts enkele geïsoleerde erven. Op basis hiervan lijkt het grafveld veel te groot te zijn. Daarom gaan we er ook vanuit dat direct buiten Sterckwijck, ongetwijfeld vlak bij de Romeinse weg, een grotere nederzetting heeft gelegen. De bewoners van de boerderijen in Sterckwijck hadden waarschijnlijk een relatie met die van de grotere nederzetting. Hoe deze relatie er uit zag weten we niet. Mogelijk woonden in de geïsoleerde erven pachters of onvrijen. Over grotere nederzettingen weten we relatief veel maar dit soort geïsoleerde erven wordt niet vaak aangetroffen. De vondst daarvan in Sterckwijck vormt daarmee een welkome aanvulling op onze kennis.

In de 3e eeuw ontstaan in het noordwestelijk deel van het Romeinse rijk grote problemen. Het leidt tot oorlogen (onderling en met stammen van buitenaf) en een economische crisis. Vrijwel alle nederzettingen worden opgegeven en het lijkt er op dat grote delen van de Romeinse provincie (Germania Inferior) niet bewoond werden, op enkele militairen na. We weten dan ook erg weinig over de geschiedenis van Zuid-Nederland gedurende de tweede helft van de 3e en de 4e eeuw. Pas tegen het einde van de 4e eeuw is er een klein lichtpuntje in deze voor archeologen donkere periode. Uit deze periode kennen we enkele nederzettingen. De inwoners daarvan bouwen een ander soort huizen, brengen ander aardewerk mee en verbouwen zelfs andere graansoorten (rogge). Het zijn vrijwel zeker Germanen (Franken) van over de Rijn. In Sterckwijck zijn geen nederzettingsresten aangetroffen maar wel een paar metaalvondsten die er op wijzen dat in de buurt van Boxmeer ook een dergelijke nederzetting gelegen kan hebben.

De Middeleeuwen en Nieuwe tijd: van nieuwe nederzettingen en een grafveld tot het middeleeuwse cultuurlandschap

In de loop van de 6e eeuw raakt Sterckwijck weer bevolkt. In de 7e en 8e eeuw ontstaat op de westelijke terrasrug een nederzetting. Oorspronkelijk was deze niet zo groot maar in de loop der tijd groeide deze uit tot meerdere gelijktijdig bewoonde erven. De huizen en vondsten (het betreft vooral aardewerk uit het Maasdal en Rijnland) passen in het beeld dat we van Zuid-Nederland kennen. De Germaanse 'stijl' uit de 5e eeuw heeft inmiddels plaatsgemaakt voor een eigen ontwikkeling van huizenbouw en aardewerk die samenhangt met de vorming van het Merovingische koninkrijk in Noord-Frankrijk en België. Dit koninkrijk omvat een groot deel van het gebied van de Franken. In de loop van de 7e en vooral de 8e eeuw zou dit gebied zich snel uitbreiden tot aan Spanje, Italië en Duitsland aan toe. Het leidde tot de komst van nieuwe wetten en gebruiken waarvan

voor Nederland de (her)introdactie van het Christendom misschien het meest in het oog springende element was. In de loop van de 7e eeuw kwamen Brabant en Limburg aldus in de invloedssfeer van het Frankische rijk te liggen. Uit onderzoek weten we dat het juist in die periode is dat nieuwe nederzettingen en erven ontstaan waarvan de bewoningsduur doorloopt tot in de 12e eeuw. Iets vergelijkbaars is ook in Sterckwijck aan de hand. We vermoeden dat de nederzetting na de 8e eeuw zich verplaatst heeft richting het huidige Beugen. Mogelijk hebben we dus de voorloper van het dorp gevonden. De nederzetting was bovendien georiënteerd op de voormalige Romeinse weg die tot ver in de Middeleeuwen in gebruik was en eigenlijk de directe voorganger is van de huidige provinciale weg.

Behalve een nederzetting, is ook een grafveld gevonden. In tegenstelling tot de voorafgaande periodes was het begraven (inhumeren) nu het overheersende grafritueel. Het ontbreken van bijgiften kan er op wijzen dat de doden christelijk waren. Het is in ieder geval een aanwijzing dat het grafveld relatief laat (eind 7e/8e eeuw) dateert. In de Karolingische tijd (8e en 9e eeuw) ontstond op de flank van de westelijke terrasrug een erf dat zich in de 11e eeuw verder verplaatste richting het lagere deel. Het erf groeide daar uit tot een nederzetting bestaande uit meerdere gelijktijdige boerderijen. Vanaf dat moment werden de terrasruggen en laagtes van Sterckwijck niet meer bewoond maar werden ze veranderd in landbouwgrond. In de laagte ligt dan een lint van elf boerderijen die (niet allemaal gelijktijdig) tot in de 14e eeuw bewoond werden in een buurtschap dat de naam Startwijk heeft. De ontwikkeling van het gebied is vanaf dat moment niet meer goed te volgen met behulp van archeologische opgravingen maar veeleer vanuit historisch-geografisch onderzoek. Aan de hand van een (kleinschalige) studie is vast komen te staan dat verschillende zandpaden het gebied doorkruizen. Hoewel een slag om de arm gehouden moet worden (we moeten immers een sprong maken van ca. 500 jaar) lijkt de kadastrale minuutplan van 1830 best goed overeen te komen met de laatmiddeleeuwse situatie (ligging van wegen, verkaveling etc.). Het is dit landschap dat na bijna een millennium opnieuw ontwikkeld wordt tot een woonwijk (Maasbroekse Blokken) en een bedrijventerrein (Sterckwijck) en daarmee een verbinding vormt tussen de dorpen Boxmeer en Beugen.

Grondwatertrap

Het plangebied ligt in een zone met grondwatertrap VI (80-140cm).² Het is niet bekend of en in hoeverre de voorgenomen ingrepen hierop van invloed zullen zijn.

Bodemhygiëne en -verstoring

Bij het Bodemloket is geen informatie voor deze locatie beschikbaar over

² <https://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/bodematlas>

bodemonderzoek en/of sanering. Mogelijk is informatie beschikbaar bij gemeente, omgevingsdienst of provincie.³

5.4 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens en bekende archeologische waarden (LS04)

5.4.1 Aardwetenschappelijke gegevens

De volgende aardwetenschappelijke gegevens zijn bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geomorfologische kaart (Alterra) ⁴	Het plangebied is op de geomorfologische kaart met onderstaande eenheden gekarteerd : 3L41yd, vormsubgroep L41: Terrasafzettingsswelingen hoofdzakelijk ontstaan door fluviatiele processen in een geologische tijdperk waarin geen (peri)glaciale omstandigheden heersten Het zuid-westen van het plangebied is niet geclassificeerd.
Bodemkaart (Alterra) ⁵	Het plangebied is op de bodemkaart weergegeven met onderstaande gekarteerde eenheden: In het noordwesten: bEZ23 Hoge bruine enkeerdgronden; lemig fijn zand In het noordoosten: KRd1 Ooivaaggronden, lichte zavel
Top Pleistocene oppervlakte (Archis)	De top van het pleistoceen wordt in het plangebied aangegeven tussen de 10 tot 20 m t.o.v. NAP.

Landschaps ontwikkeling ⁶

Van Vortum-Mullem, ten zuiden van Sambeek, tot aan Cuijk ligt een langgerekte rug in het Maasdal. Deze rug is gedurende het Pleistoceen (220.000–10.000 jaar geleden) ontstaan als zandbank tussen twee riviergeulen uit het vlechtende riviersysteem van de toen reeds actieve Maas. Aan het eind van het Pleistoceen, zo'n 11.500 jaar geleden, werd deze uitgestrekte rug tussen Beugen en Oeffelt doorsneden door een meander van dezelfde Maas. De rug, ook wel terraswelling genoemd, bestaat uit een zandbank waarover talrijke ondiepe geulen lopen. Het zand wordt van boven naar beneden steeds grover van textuur. Vaak komt in de

³ www.bodemloket.nl

⁴ <http://www.archis.nl/>

⁵ <http://www.archis.nl/>

⁶ Zoals omschreven in Hissel, M., 2004

ondergrond zelfs grof zand en grind voor. Het landschap was in eerste instantie dynamisch. Bij iedere hoogwaterstand verlegden de geulen hun loop weer en veranderde het netwerk van zandbanken en geulen. Hierdoor is een grillig patroon van hoger gelegen grindbanken, zandbanken en ondiepe geulen ontstaan. Later werd de rivier rustiger en kreeg het een meer meanderend karakter. Er bestaat dan slechts een hoofdgeul, die zich kronkelend door het landschap verplaatst. Een restant van de rivierloop is ten noorden van Beugen nog zichtbaar in De Vilt (zie fig. 2). In de stroomvlakte van de Maas werd fijner materiaal, zand en klei, afgezet. Bij overstromingen werden over de hele riviervlakte zavel en klei afgezet. Aan het begin van het Holoceen, ongeveer 9.000 tot 10.000 jaar geleden, trekt de rivier zich 'definitief' terug in een hoofdgeul; alleen bij hoogwater loopt de riviervlakte onder water. Hierdoor konden de in onbruik geraakte pleistocene geulen in de overstromingsvlakte worden bedekt met rivierklei. De afgezette kleien, kenmerken zich in die tijd door een zeer hoog gehalte aan leem en een relatief laag gehalte aan lutum. Deze gronden worden ook wel rivierleemgronden of rivierkleigronden genoemd. De riviergeulen van het vlechtende systeem zijn vaak opgevuld met zware, roestige of zelfs blauwe, oude rivierklei. In relatief droge condities komt dit niet voor, in dat geval kan er sprake zijn van een opvulling of afdekking door zavelige kleiafzettingen. Dit zijn oeverwalafzettingen die kenmerkend zijn voor holocene riviersystemen, waarbij de Maas buiten haar oevers treedt. De invloed van de Maas ten zuiden van Beugen werd aan het begin van het Holoceen steeds minder en het gebied werd snel geschikt voor bewoning. De relatief hoge ligging gaf een goede bescherming tegen hoog Maaswater en de grond is dankzij haar zavelige structuur geschikt voor landbouwkundige doeleinden. Na eeuwenlang bewoning en gebruik werd, om de landbouwgrond te verbeteren, vanaf de 15e/16e eeuw het gebied opgehoogd met een mengsel van plaggen en dierlijke mest. Het zo ontstane esdek heeft ervoor gezorgd dat in sommige gevallen het oorspronkelijke relief genivelleerd werd.

Op de bodemkaart staat een groot deel van het plangebied aangeduid als hoge bruine enkeerdgronden, van lemig fijn zand (bEZ23). In het westen is een langgerekte depressie, een restgeul van het vlechtende Maassysteem, aangeduid als een poldervaaggrond (KRn1), bestaande uit lichte zavel. Het oostelijk deel bestaat uit eveneens uit oude rivierkleigronden, namelijk ooivaaggronden (KRd1).

5.4.2 Archeologische gegevens

De volgende archeologische gegevens zijn bekend van het onderzoeksgebied:

Bron	Informatie
Gemeentelijke waardenkaart archeologie	Het plangebied ligt volgens de gemeentelijke waardenkaart in een zone met 'waarde -

	archeologie 3' : Onderzoeksplicht bij verstoringsoppervlakte van meer dan 2500 m ²
Bestemmingsplan	Bestemmingsplan: Beugen, ter plaatse van de aanduiding archeologie categorie 3-onderzoekseis van toepassing bij ingrepen groter dan 2500 m ² en dieper dan 50cm -Mv
Indicatieve Archeologische Waarden (IKAW3) Kaart	Het overgrote deel van het plangebied staat op de kaart van het IKAW aangegeven met een hoge trefkans op archeologische waarden. Die hoge verwachtingswaarde heeft te maken met het feit dat de bodem in het plangebied bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden. Het esdek van deze gronden heeft een conserverende werking op de archeologische resten die zich eventueel in de bodem bevinden. Bovendien werden esdekken in eerste instantie aangelegd op de hoger gelegen dekzandruggen welke een aantrekkelijke vestigingslocatie vormden.
Archeologische Monumentenkaart (AMK)	Rondom het plangebied zijn meerdere AMK-terreinen aanwezig. Direct ten zuiden van het plangebied ligt een AMK-terrein met nummer: 15881. Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd, Beugen- Zuid. Terrein met sporen van bewoning uit de Vroege IJzertijd, de Romeinse tijd en de Volle Middeleeuwen. Bij proefsleuvenonderzoek in 2001 en 2003 op een terrein van 20 ha, werden circa tien sporencusters uit verschillende perioden (Midden Bronstijd tot en met Volle Middeleeuwen) aangetroffen, waarvan het merendeel te benoemen is als nederzetting en twee als grafveld. Het onderhavige monument omvat enkele van die clusters. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar de literatuur. Nederzetting, onbepaald (IJzertijd vroeg-Romeinse tijd), Nederzetting, onbepaald (Middeleeuwen laat). Direct ten zuid-oosten van het plangebied ligt een AMK-terrein met nummer: 15883. Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd, Beugen- Zuid. Terrein met sporen

	van bewoning uit de Midden Bronstijd, de Vroege- en de Volle Middeleeuwen en sporen van begraving (grafvelden) uit de Midden Bronstijd en de IJzertijd. Bij proefsleuvenonderzoek in 2001 en 2003 op een terrein van 20 ha., werden circa tien sporenclusters uit verschillende perioden (Midden Bronstijd tot en met Volle Middeleeuwen) aangetroffen, waarvan het merendeel te benoemen is als nederzetting en twee als grafveld (zie ook de mon. nrs. 15881, 15882, 15884). Het onderhavige monument omvat enkele van die clusters. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar de literatuur. Grafveld, onbepaald (Bronstijd midden-IJzertijd), Nederzetting, onbepaald (Bronstijd midden-Middeleeuwen vroeg), Nederzetting, onbepaald (Middeleeuwen laat) Ten zuiden van het plangebied (500m+/-) ligt een AMK-terrein met nummer: 15884. Terrein van hoge archeologische waarde, beschermd, Beugen- Zuid. Terrein met sporen van bewoning uit (waarschijnlijk) de periode Midden Bronstijd - Volle Middeleeuwen. Bij proefsleuvenonderzoek in 2001 en 2003 in het noordelijk aangrenzende gebied, werden circa tien sporenclusters uit verschillende perioden (Midden Bronstijd tot en met Volle Middeleeuwen) aangetroffen, waarvan het merendeel te benoemen is als nederzetting en twee als grafveld. Het onderhavige terrein is in tegenstelling tot de voornoemde monumenten nog niet archeologisch onderzocht, maar een aantal waarnemingen geven al aan dat zich binnen de grenzen ervan uiteenlopende bewoningssporen bevinden. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar de literatuur. Nederzetting, onbepaald (Bronstijd midden-Middeleeuwen laat) Ten zuiden van het plangebied (+/-500m) ligt een AMK-terrein met nummer 15882: Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd, Beugen- Zuid. Terrein met sporen van bewoning uit de Vroege- en Midden

	IJzertijd. Bij proefsleuvenonderzoek in 2001 en 2003 op een terrein van 20 ha, werden circa tien sporencusters uit verschillende perioden (Midden Bronstijd tot en met Volle Middeleeuwen) aangetroffen, waarvan het merendeel te benoemen is als nederzetting en twee als grafveld. Het onderhavige monument omvat één van die clusters. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar de literatuur. Nederzetting, onbepaald (IJzertijd vroeg-IJzertijd midden)
Vondstmeldingen (Archis3)	Rondom het plangebied is een aantal vondstmeldingen gedocumenteerd. De meest relevante staat hieronder beschreven. Waarnemingsnummer 431254: Het onderzoek bestond uit een klein terrein (0,6 ha) en een groot terrein (14 ha) ten zuiden van Beugen. Hiertussen ligt een terrein van circa 20 ha. dat reeds in 2001 is onderzocht (OM 3838). Tijdens de inventarisatie van 2001 zijn drie clusters met bewoningssporen uit de IJzertijd en de Middeleeuwen aangetroffen (cluster A tot en met C) en tevens zijn twee kleinere zones met aanwijzingen voor bewoning uit de Romeinse tijd. In 2003 zijn op het grote onderzoeksterrein zes vondsten- en sporencusters aangetroffen met resten van de Bronstijd tot en met de Middeleeuwen (cluster D tot en met I). Een zevende sporencuster, op het kleine terrein, sluit aan bij bewoningscluster C. - Cluster A omvat een zone van ongeveer 250 bij 90 m in het noorden van het onderzoeksterrein met sporen uit de Vroege-IJzertijd. Er zijn onder meer sporen van een spieker, een mogelijke gebouwplattegrond, een waterput en drenkkuilen aangetroffen. - Cluster B is circa 90 bij 180 m in het westen van het onderzoeksterrein, dateert in de Volle Middeleeuwen. Ook hier zijn sporen van gebouwplattegronden en een waterput vrijgelegd. - Cluster D bevat 34 crematiegraven van een urnenveld. Dit urnenveld loopt als een langgerekte, noordzuide georiënteerde baan

	van ongeveer 90 tot 150 m breed, midden over het hele onderzoeksterrein. Het grafveld wordt vooralsnog in de Bronstijd en IJzertijd gedateerd. - Cluster E bevindt zich in de noordoosthoek van het grote onderzoeksterrein en bestaat uit een grote concentratie bewoningssporen. Het cluster heeft een omvang van ongeveer 135 bij 210 m en hierin liggen verschillende erven uit de Vroege/Volle Middeleeuwen, waaronder een erf met vermoedelijk meerdere bewoningsfasen. Mogelijk behoren deze erven tezamen tot één nederzetting. In de concentratie sporen zijn zeven gebouwen herkend en drie kleinere structuren, waarschijnlijk bijgebouwen. Daarnaast zijn karrensporen van een oude landweg aangesneden en een waterput. In hetzelfde cluster E bevinden zich tevens een gebouw uit de Midden of Late Bronstijd, alsook drie spiekers en twee waterputten die alle vijf niet nader gedateerd kunnen worden. - Cluster F, G en H omvatten drie zones met Romeins schervenmateriaal. In de zuidwestelijke hoek van het onderzochte gebied bevindt zich het grootste vondstencluster, met bijzonder veel Romeinse scherven (cluster F). Twee kleinere clusters met Romeins vondstmateriaal zijn aangetroffen direct ten oosten van de oude Hoge Weg die in noordzuidelijke richting over het midden van het gehele onderzoeksterrein loopt. Deze zijn respectievelijk vermeld onder de clusterletters G en H. In deze vondstenclusters zijn nagenoeg geen sporen en structuren aangetroffen. - Cluster I ligt in het midden van het onderzoeksterrein, aan oostelijk zijde en dateert in de Volle Middeleeuwen. Het cluster is ongeveer 70 bij 130 m en hierin bevinden zich tenminste twee of drie gebouwen en een spieker van mogelijk twee verschillende erven. Tenslotte is verspreid over het terrein een twintigtal vuurstenen artefacten aan getroffen, deze zijn echter niet onder te brengen in een cluster, daar een ruimtelijke samenhang ontbreekt en een datering van de artefacten nauwelijks mogelijk was. Ten aanzien van de kwaliteit van de sporen kan opgemerkt worden dat de bodemvorming op de onderzoekslocatie gekenmerkt wordt door een grote mate van bioturbatie en

dientengevolge sterke verbruining van de grond. Hierdoor is de bovenkant van veel sporen deels vervaagd. Dit proces van bodemvorming is nog steeds gaande en de zichtbaarheid van de sporen wordt hierdoor bedreigd.

Waarnemingsnummer 431212:

In totaal is een vijftal sporenclusters uit vier perioden aangetroffen. Het meest noordelijk, cluster A, is min of meer ellipsvormig, noordzuid georiënteerd en meet 250x90 m. Hieruit konden een mogelijke gebouwplattegrond, een waterput, een spieker, en twee drenkkuilen voor vee worden geïdentificeerd. Cluster A is gedateerd in de Vroege IJzertijd. De fysieke kwaliteit van de sporen is matig tot goed. Cluster B is in het zuiden van het onderzoeksterrein aangetroffen. De omvang van dit cluster bedraagt 190 x 80 m. Hier zijn een gebouwplattegrond, een mogelijk gebouwplattegrond en een waterput herkend. Het cluster dateert uit de Vroege en/of Midden IJzertijd. De gaafheid van de sporen is goed. Het derde grote bewoningscluster, cluster C, stamt uit de Volle Middeleeuwen. De sporenconcentratie ligt direct ten zuiden van het onderzoeksterrein en omvat een areaal van circa 180 x 180 m. Er zijn sporen van twee huisplattegronden en twee vermoedelijke plattegronden aangetroffen. Verder zijn sporen van een waterput, diverse waterkuilen en een oven blootgelegd. De nederzetting is gedateerd tussen 1125 en 1200 na Chr., hoewel enkele vondsten wellicht duiden op een vroegere aanvangsdatum (circa 1050). De archeologische sporen zijn goed bewaard gebleven. Naast de grote sporenconcentraties zijn er aanwijzingen voor een kleinere bewoningsconcentraties uit de Romeinse Tijd. Direct ten oosten van boerderij Startwijk is een kuil aangetroffen met vondstmateriaal uit de late 2e en het begin van de 3e eeuw. Ook tussen het vondstmateriaal van het middeleeuwse bewoningscluster zijn Romeinse scherven aangetroffen.

Onderzoeken en onderzoeksmeldingen (Archis3)	In en rondom het onderzoeksgebied zijn een aantal onderzoeksmeldingen bekend. De meest relevante staat hieronder beschreven. nr. 2153630100: Planlocatie Sterckwijck - Beugen-Zuid, Archeoloigshce opgraving. ADC Archeoprojecten, 2007. nr. 2085631100: Planlocatie Boegheim, Proefsleuvenonderzoek, Universiteit van Amsterdam 2004.

N.B. De verwachtingskaart, IKAW, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen zijn op figuren 8-11 weergegeven. Volgens de gemeentelijke verwachtingskaart archeologie ligt het plangebied in een zone met een archeologische verwachting categorie 3.

Bekende waarden

In de omgeving van het plangebied is een aantal onderzoeken uitgevoerd, waarvan de meest relevante voor het plangebied hieronder kort besproken zal worden aan de hand van gegevens bekend uit Archis3 en DANS-Easy.

nr. 2153630100: Planlocatie Sterckwijck - Beugen-Zuid, Archeoloigshce opgraving. ADC Archeoprojecten, 2007.

ADC ArcheoProjecten heeft in opdracht van de gemeente Boxmeer een opgraving uitgevoerd in Sterckwijck. Na inventariserend onderzoek bleek namelijk dat hier archeologische resten liggen. Deze resten zijn opgegraven, voordat ondermeer het Maasziekenhuis is gebouwd en alle infrastructuur is aangelegd. Door het archeologisch onderzoek weten we dat er ongeveer 4.500 jaar mensen hebben gewoond en geleefd. Dat hier in zo veel aaneengesloten periodes mensen hebben gewoond is uniek!

Veel boerderijen, erven, waterputten zijn gevonden. De oudste bewoningssporen zijn van het Laat-Neolithicum (Jonge Steentijd). Dat was van 2850 tot 2500 voor Christus. In de verschillende decennia zijn hier ook mensen begraven en gecremeerd. In totaal zijn tijdens het veldwerk 468 crematiegraven, 28 grafstructuren en 13 inhumatiegraven (begravingen) geïdentificeerd. Deze graven stammen uit de periode tussen de Midden-Bronstijd (1800 tot 1100 voor Chr.) en Laat-Romeinse Tijd (270 tot 450 na Chr.). De graven laten hiermee bijna 2000 jaar aan veranderende grafrituelen zien.

Ook zijn er veel aardewerk, fragmenten metaal, natuursteen en andere resten gevonden. In totaal zijn bijvoorbeeld 63.730 scherven aardewerk uit alle perioden gevonden in kuilen en waterputten. Het gaat vooral om potten en schalen. Maar ook een stukje speelgoed, mogelijk uit de

Bronstijd. De metalen vondsten zijn ondermeer mantelspelden, beslagstukken, werktuigen zoals messen, paardentuig en munten. Natuursteen werd gebruikt voor maalstenen, slijpgereedschap en bouw materiaal.

nr. 2085631100: Planlocatie Boegheim, Proefsleuvenonderzoek, Universiteit van Amsterdam 2004.

Er zijn vijf proefsleuven aangelegd met een oppervlakte van 1006 m², dit is ongeveer 10% van het totale plangebied. In de proefsleuven zijn nauwelijks sporen en vondsten aangetroffen; er zijn 22-6 sporen opgetekend uit de Nieuwe tijd, voornamelijk subrecente greppeldelen en (mest- of voeder)kuilen, er is één concentratie Romeins schervenmateriaal aangetroffen en in totaal zijn 20 vondstnummers uitgegeven. Het vondstmateriaal bestaat hoofdzakelijk uit post-middeleeuwse scherven, fragmenten van pijpenstelen, enkele spijkers en twee kogels. Een groot deel van het onderzochte terrein bleek reeds verstoord te zijn. In proefsleuf 1 zijn enkele sporen en vondsten aangetroffen die beschouwd kunnen worden als onderdeel van twee verschillende vindplaatsen.

De eerste vindplaats is van een onbekend complextype uit de Romeinse tijd; het betreft een opvallende concentratie vondstmateriaal, bestaande uit 50 scherven en een wandfragment van een glazen fles. Het materiaal dateert uit het einde van de tweede eeuw na Christus. Behalve deze kuil zijn geen grondsporen aangetroffen, die in verband gebracht kunnen worden met de Romeinse tijd. Direct ten oosten van proefsleuf 1 waren reeds twee nieuwbouwwoningen in aanbouw; bij beide huizen lagen enkele hopen grond en een korte inspectie van deze grond leverde een aantal Romeinse scherven, wat bouwpuin en een stuk tefriet op. Ook lokale bewoners (van de nieuwbouw van de afgelopen jaren) kwamen regelmatig met de mededeling dat bij de aanleg van hun tuin of kelder Romeinse munten en scherven zijn gevonden. De tweede vindplaats betreft een onbekend, post-middeleeuws complextype, bestaande uit enkele korte, brede greppels en een grote kuil. Gezien de overeenkomsten in vulling, kleur en materiaal lijken ze in verband te staan met elkaar, maar een functie of betekenis kan aan de sporen niet gegeven worden.

De twee vindplaatsen zijn gewaardeerd conform de specificaties uit het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Wat betreft de waardstelling kan op basis van de grote mate van verstoordheid van de fysieke omgeving, alsook op basis van de geringe hoeveelheid sporen en vondsten gesteld worden dat beide vindplaatsen in het plangebied Boegheim niet behoudenswaardig zijn. De archeologische indicatoren uit het voorafgaande booronderzoek, de vondsten op de stort van de in aanbouw zijde huizen, alsook de vondstmeldingen van de buurtbewoners en de kuil met Romeins schervenmateriaal doen weliswaar vermoeden dat er in de directe omgeving van het plangebied zeker sporen van Romeinse bewoning verwacht kunnen worden; ter plaatse van het terreindeel van de ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte zijn

deze echter niet aangetroffen. Verder archeologisch onderzoek op deze locatie is derhalve niet noodzakelijk.

5.4.3 Gespecificeerde verwachting (LS05)

Op grond van het bureauonderzoek en in de omgeving uitgevoerde onderzoeken kan de volgende gespecificeerde archeologische verwachting worden opgesteld:

Uit de gegevens van de landelijke archeologische database Archis blijkt dat in de directe nabijheid van het plangebied diverse meldingen zijn van vindplaatsen. Tevens zijn direct ten zuiden van het plangebied in de afgelopen jaren verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. Uit de resultaten van deze onderzoeken is gebleken dat de omgeving van Beugen rijk is aan vindplaatsen van uiteenlopende aard en uit verschillende perioden. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden heeft het plangebied Boegheim dan ook de status van een terrein met een hoge archeologische waarde.

Uit de landschappelijke ligging blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog.

6 Conclusies

De in de inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen, op basis van de in dit bureauonderzoek verkregen informatie en opgestelde verwachting, als volgt worden beantwoord:

1. Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
 - Gelet op de historisch-geografische gegevens en in de omgeving uitgevoerd archeologisch onderzoek, geldt voor het gehele plangebied een hoge verwachting voor resten uit alle archeologische perioden.
2. In welke mate zullen deze resten worden verstoord door realisatie van de geplande bouwingrepen?
 - De geplande werkzaamheden die samengaan met woningbouw zouden kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van in het gebied aanwezige archeologische resten. De exacte bodemingrepen zijn in dit stadium nog niet duidelijk.
3. Hoe kan deze verstoring door planaanpassing of fysieke bescherming tot een minimum worden beperkt?
 - In deze fase van het AMZ-proces is het nog niet duidelijk wat de exacte omvang of diepteligging is van eventueel aanwezige archeologische resten in het plangebied. Hierdoor kunnen nog geen concrete voorstellen voor planaanpassing of fysieke bescherming worden gedaan.
4. Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische resten vast te stellen en hun omvang, ligging, aard en datering in voldoende mate te kunnen bepalen, om zo te komen tot een selectieadvies?
 - Op basis van het bovenstaande is in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode een verkennend booronderzoek. verspreid in het plangebied dienen boringen te worden gezet om inzicht te krijgen in de toestand van het bodemprofiel. Tevens dient gekeken te worden naar de aanwezigheid van mogelijke vegetatie- en/of cultuurlagen,

die zichtbaar zijn als bodemverkleuringen. Door middel van het verkennend booronderzoek dient te worden vastgesteld of er binnen het plangebied archeologische resten in situ te verwachten zijn.

7 Advies

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de omgeving van Beugen rijk is aan vindplaatsen van uiteenlopende aard en uit verschillende perioden. In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. Om de trefkans voor intacte archeologische resten beter in beeld te brengen is beter inzicht in de het bodemprofiel vereist.

Gezien het bovenstaande adviseren wij om een verkennend booronderzoek uit te voeren. Verspreid in het plangebied dienen boringen te worden gezet om inzicht te krijgen in de toestand van het bodemprofiel, waarbij gekeken dient te worden naar de aanwezigheid van mogelijke vegetatie- en/of cultuurlagen, die zichtbaar zijn als bodemverkleuringen. Door middel van het verkennend booronderzoek moet worden vastgesteld of er binnen het plangebied archeologische resten in situ te verwachten zijn.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een besluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit besluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

8 Literatuur

Berendsen, H.J.A., 1997: Landschap in delen. Overzicht van de geofactoren. Assen.

Geraeds, J.J.G., 2003: *Archeologisch onderzoek plangebied Boegheim te Beugen. Een aanvullend archeologisch onderzoek van het plangebied te Beugen, gemeente Boxmeer*, Eindhoven (Rapport Grontmij, projectnummer 137626).

Hissel, M., M. Parlevliet & J.P. Flamman 2004: *Begraven Beugen II. Inventariserend veldonderzoek op het toekomstig bedrijvenpark Beugen-Zuid, gemeente Boxmeer*, Amsterdam (AACpublicaties 21).

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 4.1, www.sikb.nl.

Langeveld, M.C.M., R.M. Jayasena & J.P. Flamman 2003: *Begraven Beugen, inventariserend veldonderzoek op het toekomstig bedrijvenpark Beugen-Zuid, gemeente Boxmeer*, Amsterdam (AACpublicaties 8).

Mulder, E.F.J. de, et. al., 2003: De ondergrond van Nederland, Groningen/Houten.

Pleijter, M., 2003: Landschapsgenese, in: M.C.M. Langeveld, R.M. Jayasena & J.P. Flamman (red.), *Begraven Beugen, inventariserend veldonderzoek op het toekomstig bedrijvenpark Beugen-Zuid, gemeente Boxmeer*, Amsterdam (AACpublicaties 8), 16-20.

Pleijter, M., 2004: Bodemkundig-landschappelijke interpretatie van het landschap ten zuiden van Beugen. Bijlage 1, in: M. Hissel, M. Parlevliet & J.P. Flamman (red.), *Begraven Beugen II. Inventariserend veldonderzoek op het toekomstige bedrijvenpark Beugen-Zuid, gemeente Boxmeer*, Amsterdam (AACpublicaties 21).

Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumentenzorg (2015) ARCHIS III (Archeologisch Informatie Systeem). Amersfoort.

Velde H. van der., 2015, *De Archeologie van Boxmeer-Sterckwijck: 4500 jaar wonen, werken, en begraven langs de Maas*: ADC-rapport 3500

Internet:

<https://archis.cultureelerfgoed.nl>

<http://www.erfgoeddepot.nl>

<https://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/bodematlas>

www.nationaalarchief.nl

www.gahetna.nl/

www.ahn.nl

www.oudheidkundigekring.nl/

www.dinoloket.nl

www.bodemloket.nl

www.atlasleefomgeving.nl

www.atlas1868.nl

www.topotijdreis.nl

www.noaa.nl

www.easy.dans.knaw.nl

9 Bijlages

TABELLEN

Tab. 1. Schema (pre)historische perioden

FIGUREN

Fig. 1. Locatie van het plangebied

Fig. 2. Locatie van het plangebied op topografische ondergrond

Fig. 3. Plangebied op kadastraalminuutplan 1811-1835

Fig. 4. Plangebied op kaart 1850

Fig. 5. Plangebied op kaart 1870

Fig. 6. Plangebied op kaart 1950

Fig. 7. Plangebied op kaart 1970

Fig. 8. Plangebied op kaart 1990

Fig. 9. Plangebied op geomorfologische kaart.

Fig. 10. Plangebied op Bodemkaart

Fig. 11. Plangebied op IKAW3

Fig. 12. Plangebied op archeologische beleidskaart

Fig. 13. Legenda archeologische beleidskaart

Fig. 14. Plangebied op kaart Archis vondstlocaties

Fig. 15. Plangebied op kaart Archis onderzoeks meldingen

Fig. 16. Plangebied op Archeologische Monumentenkaart

Tab. 1. Schema (pre)historische Perioden

Archeologische periode	Datering
Nieuwe Tijd	1.500 – heden
Middeleeuwen	450 – 1.500 na Chr.
Late Middeleeuwen	1.050 – 1.500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1.050 na Chr.
Romeinse Tijd	19 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse Tijd	270 – 450 na Chr.
Midden-Romeinse Tijd	70 – 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse Tijd	19 voor Chr. – 70 na Chr.
IJzertijd	800 – 19 voor Chr.
Late IJzertijd	250 – 19 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500 – 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	800 – 500 voor Chr.
Bronstijd	2.000 – 800 voor Chr.
Late Bronstijd	1.100 – 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1.800 – 1.100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	2.000 – 1.800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd)	5.300 – 2.000 voor Chr.
Laat Neolithicum	2.850 – 2.000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4.200 – 2.850 voor Chr.
Vroeg Neolithicum	5.300 – 4.200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd)	8.800 – 4.900 voor Chr.
Laat Mesolithicum	6.450 – 4.900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7.100 – 6.450 voor Chr.
Vroeg Mesolithicum	8.800 – 7.100 voor Chr.
Paleolithicum (Vroege Steentijd)	Tot 8.800 voor Chr.
Laat Paleolithicum	35.000 – 8.800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg Paleolithicum	Tot 300.000 voor Chr.

Fig.1 Locatie van het plangebied

Fig. 2. Locatie van het plangebied op topografische ondergrond

 Plangebied

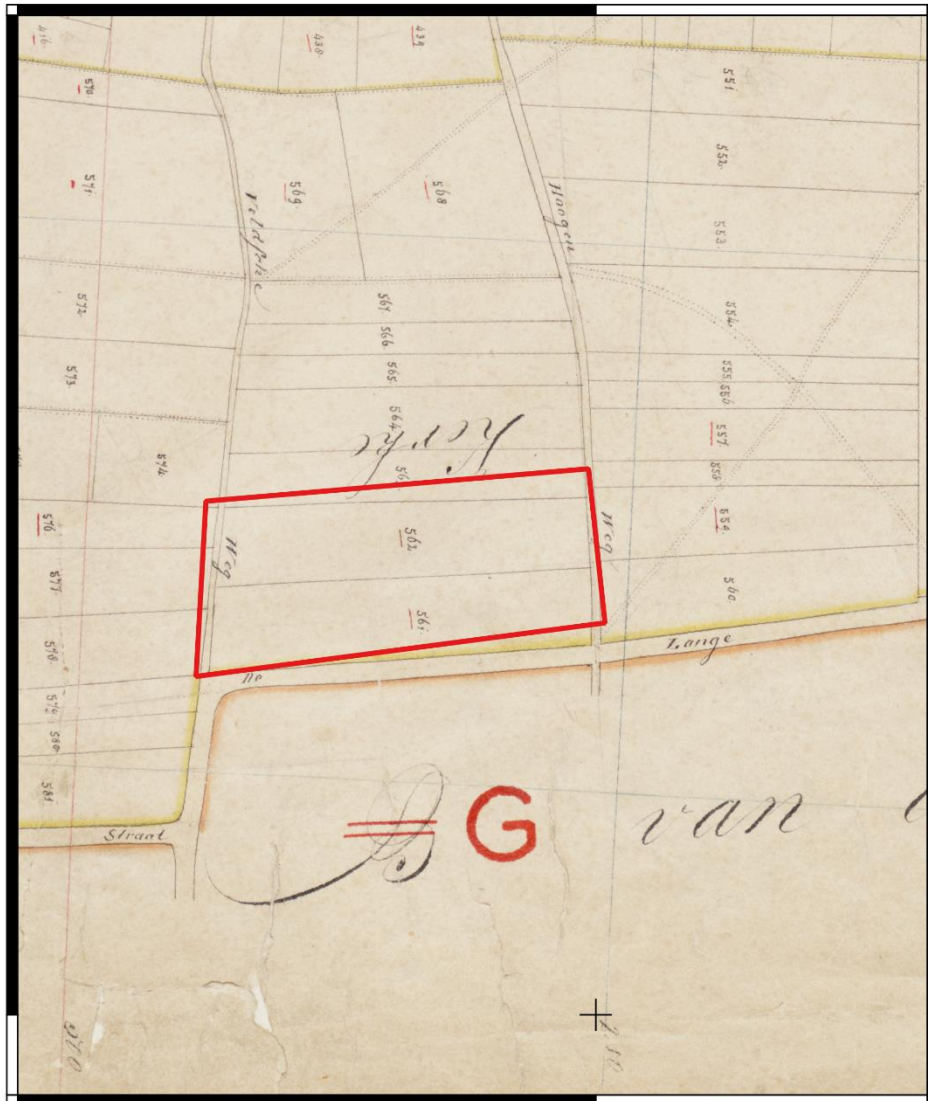

0 100 200 m

Fig. 3. Plangebied op kadastraalminuutplan 1811-1835

 Plangebied: Lange Heggen

MIN10020A01

0 50 100 m

Fig. 4. Plangebied op kaart 1850

Plangebied: Lange Heggen
TopoTijdReis 1850

0 50 100 m

Fig. 5. Plangebied op kaart 1870

Plangebied: Lange Heggen

TopoTijdReis 1870

0 50 100 m

Fig. 6 Plangebied op kaart 1950

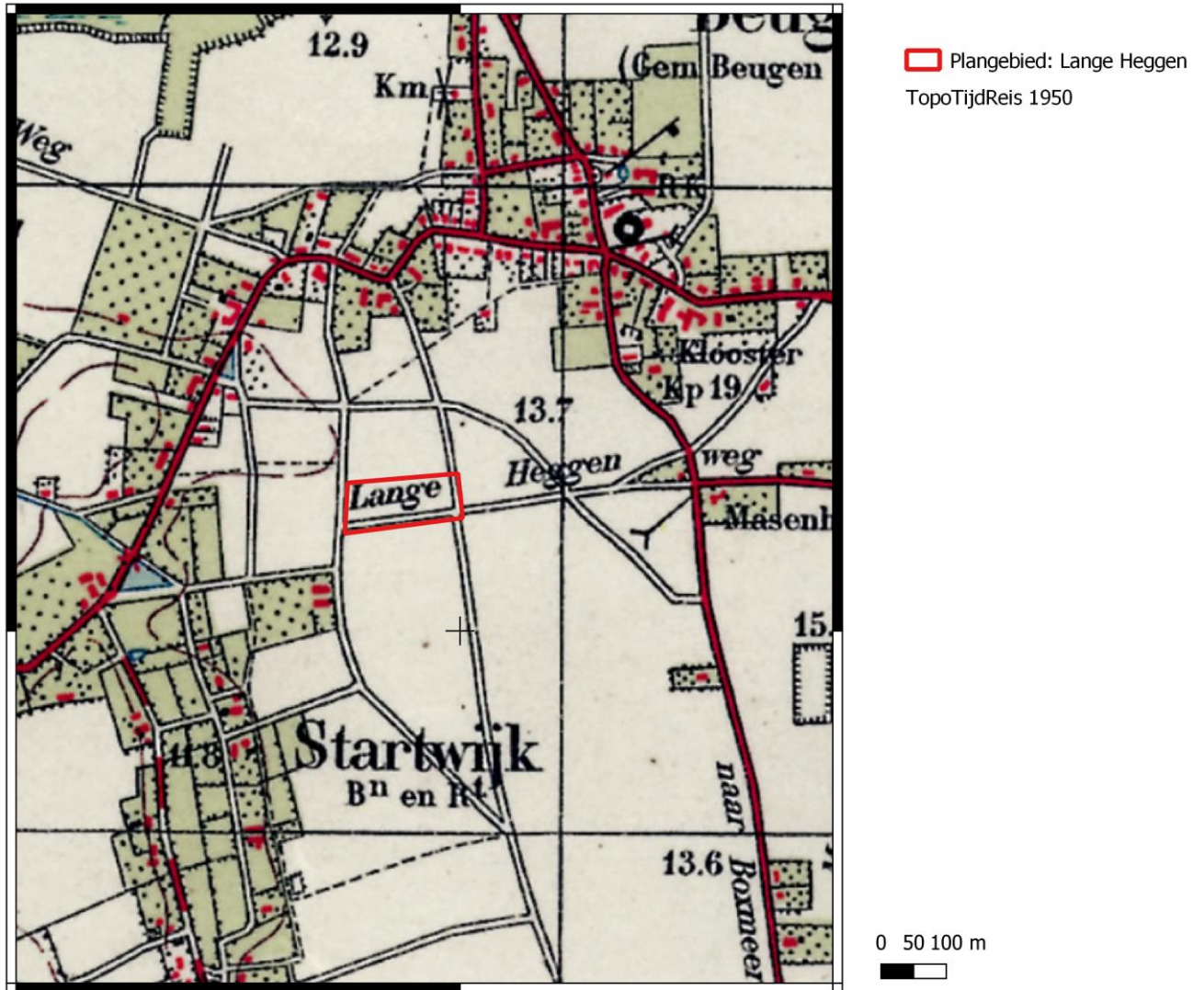

Fig. 7 Plangebied op kaart 1970

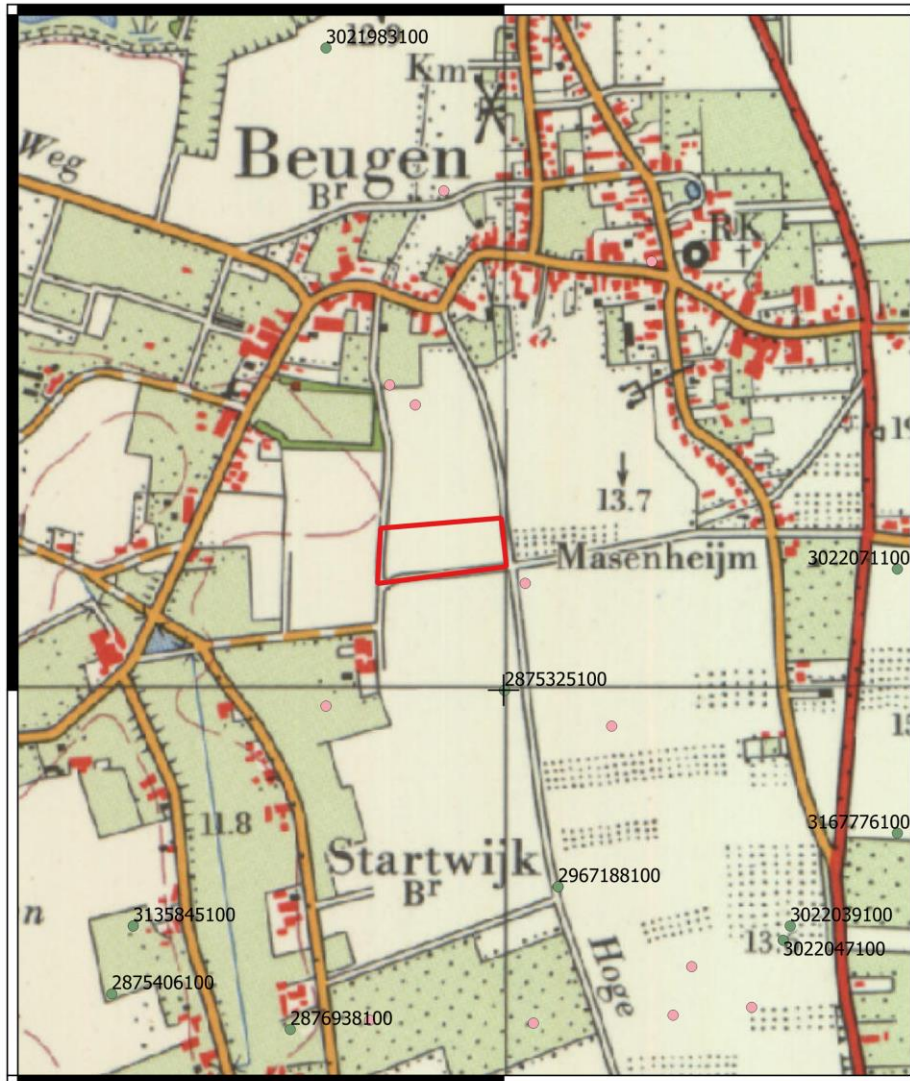

Fig. 8 Plangebied op kaart 1990

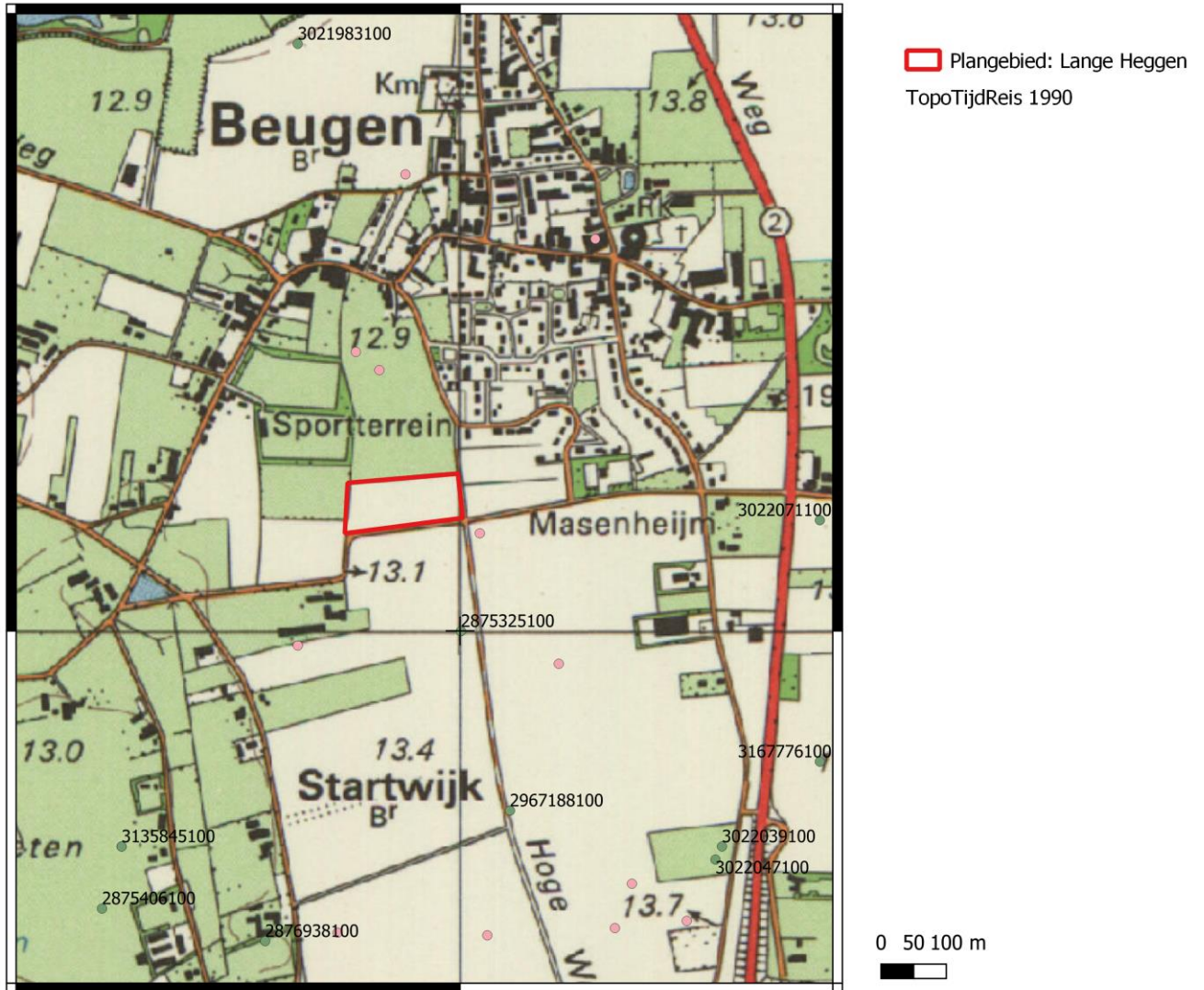

Fig. 9. Plangebied op geomorfologische kaart.

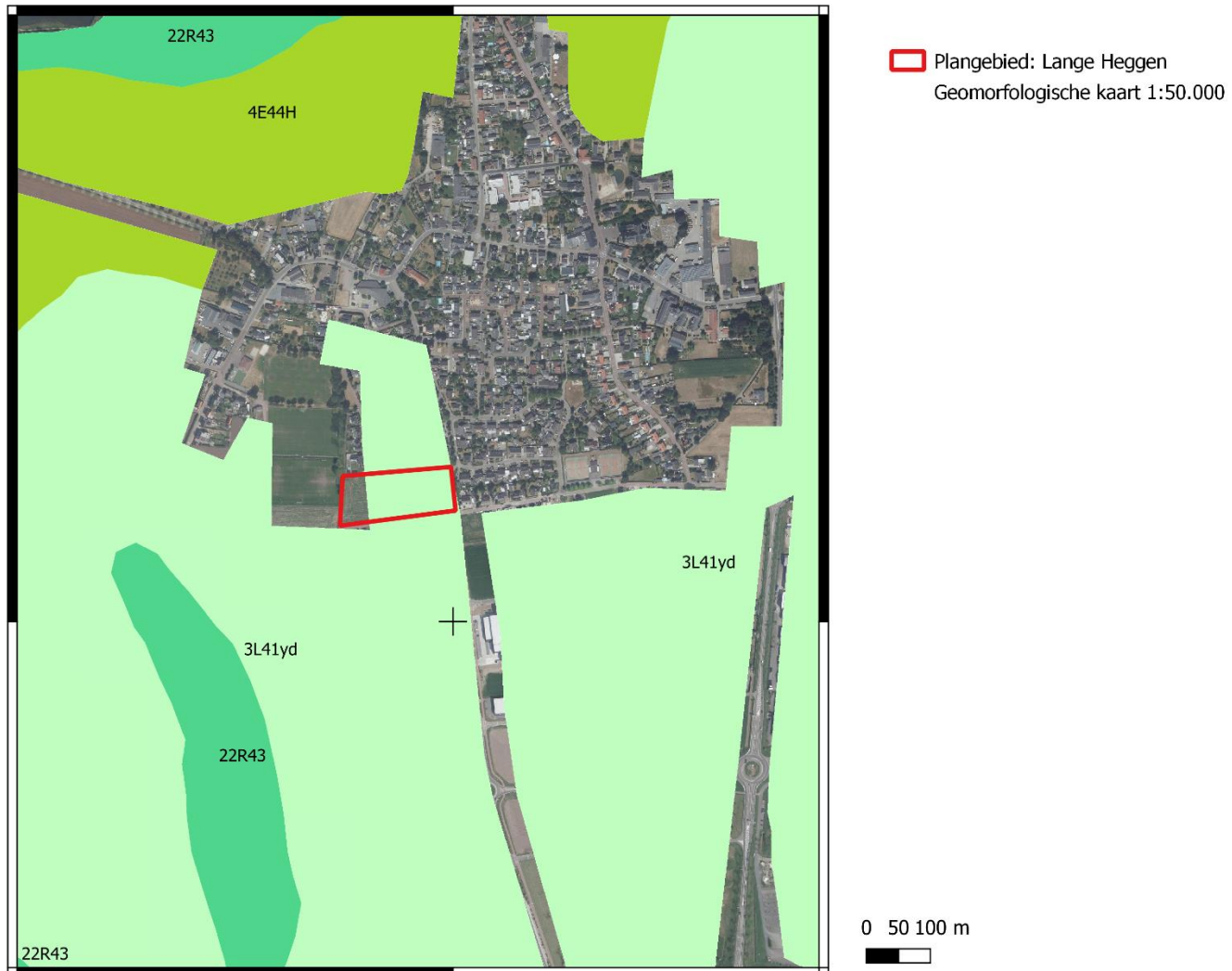

Fig. 10. Plangebied op Bodemkaart

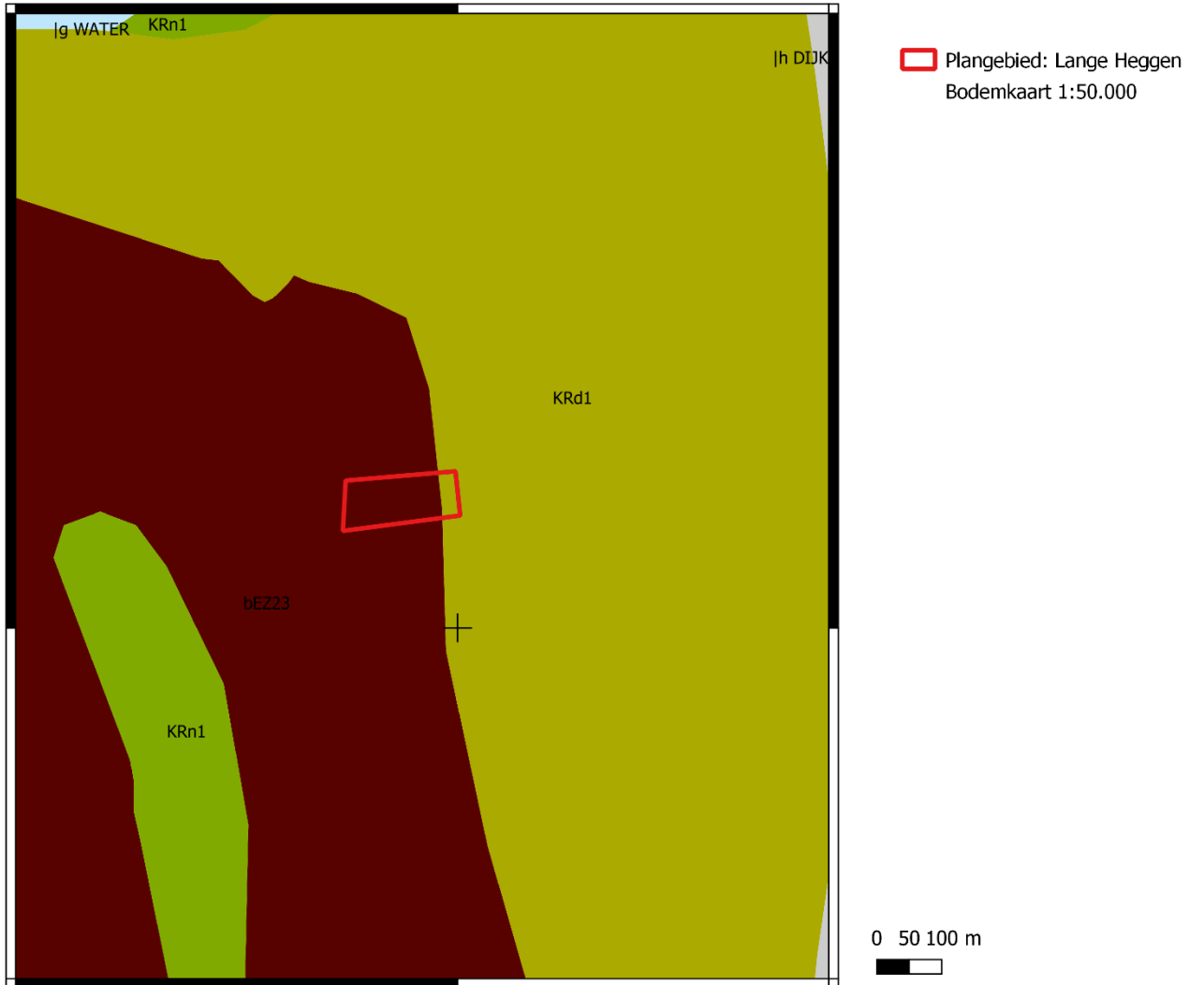
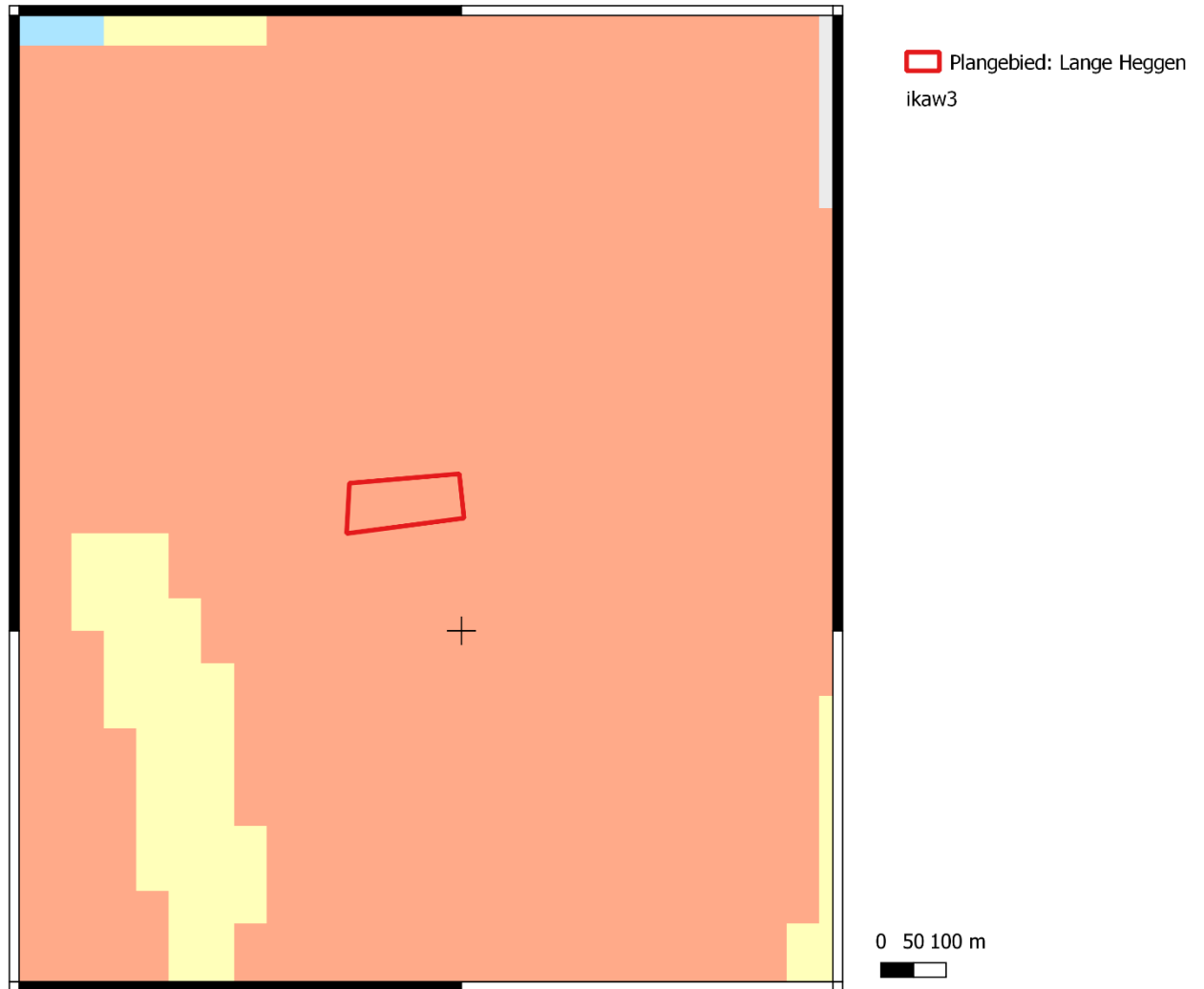

Fig. 11. Plangebied op IKAW3

Indicatieve Kaart Archeologischewaarden

(2008) - IKAW3

land water

		hoge trefkans
		middelhoge trefkans
		lage trefkans
		zeer lage trefkans
		niet gekarteerd

Fig. 12. Plangebied op archeologische beleidskaart

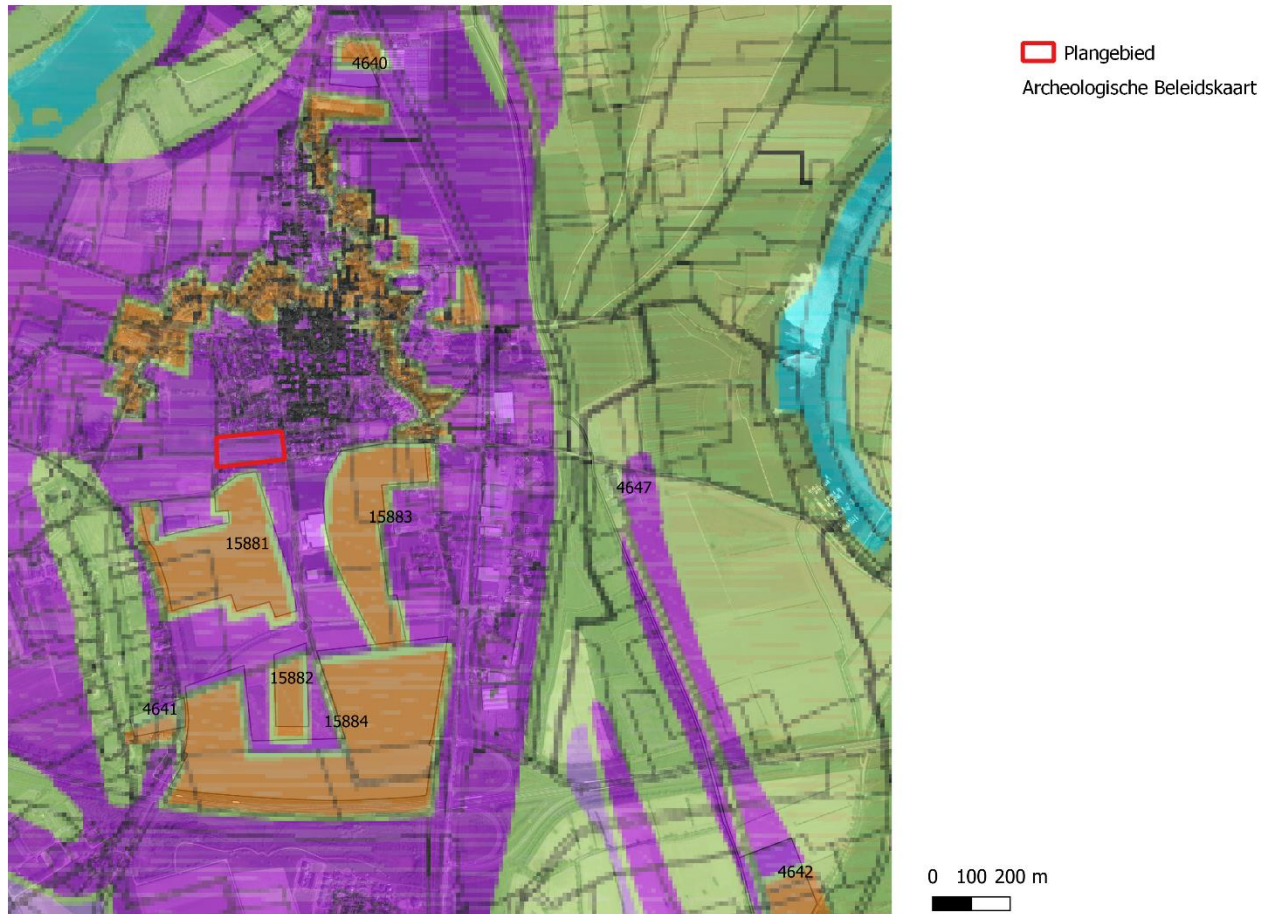

Fig. 13. Legenda archeologische beleidskaart

Waarde - archeologie 1 (rijksmonument - MW 1988)

Waarde - archeologie 2 (waardevol gebied) 100 m²

Waarde - archeologie 3 (onderzielksgebied A) 2500 m²

Waarde - archeologie 4 (onderzoeksgebied B) 5000 m²

Lage verwachting - geen onderzoek

Fig .14. Plangebied op kaart Archis vondstlocaties

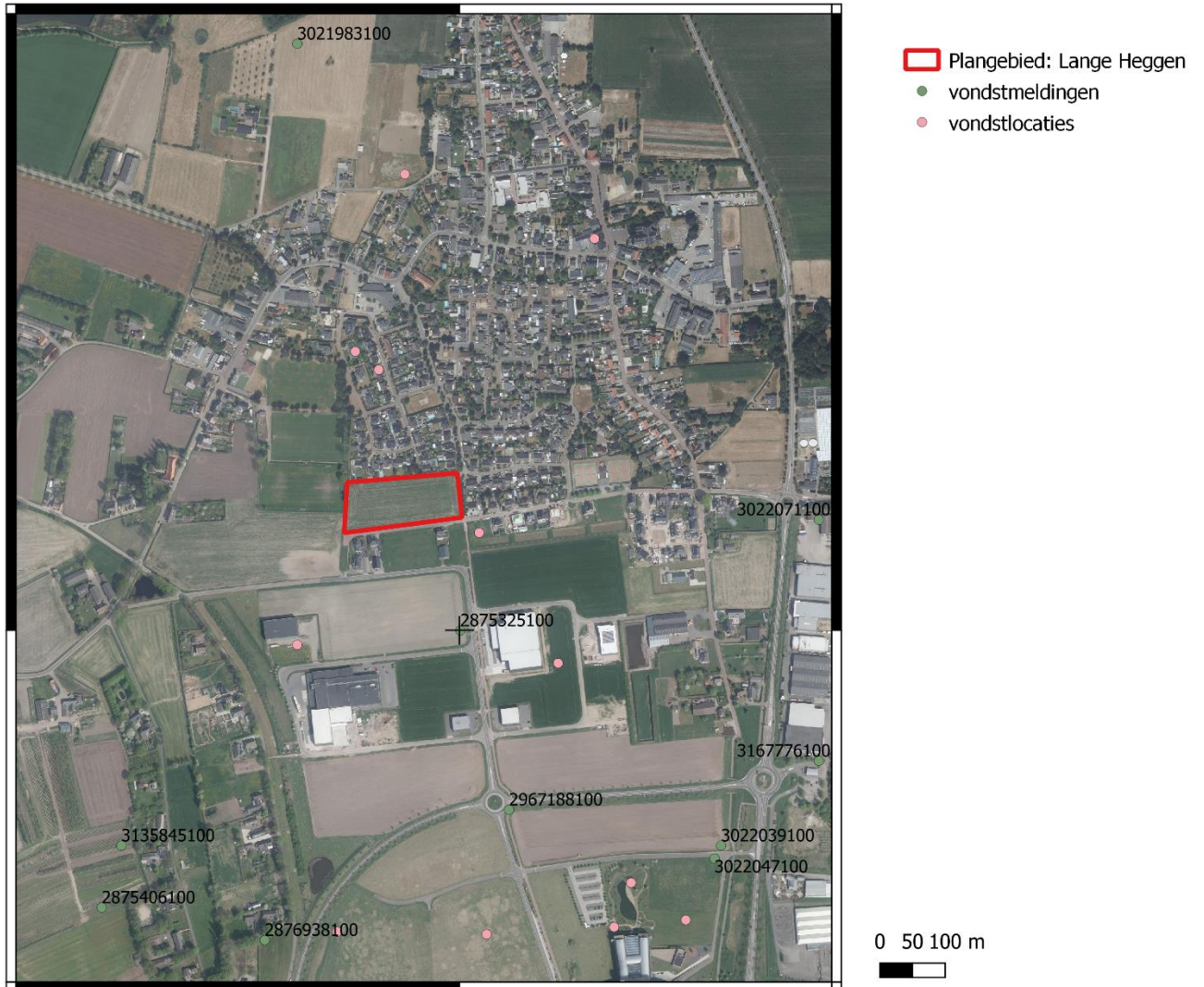

Fig. 15. Plangebied op kaart Archis onderderzoeksmeldingen

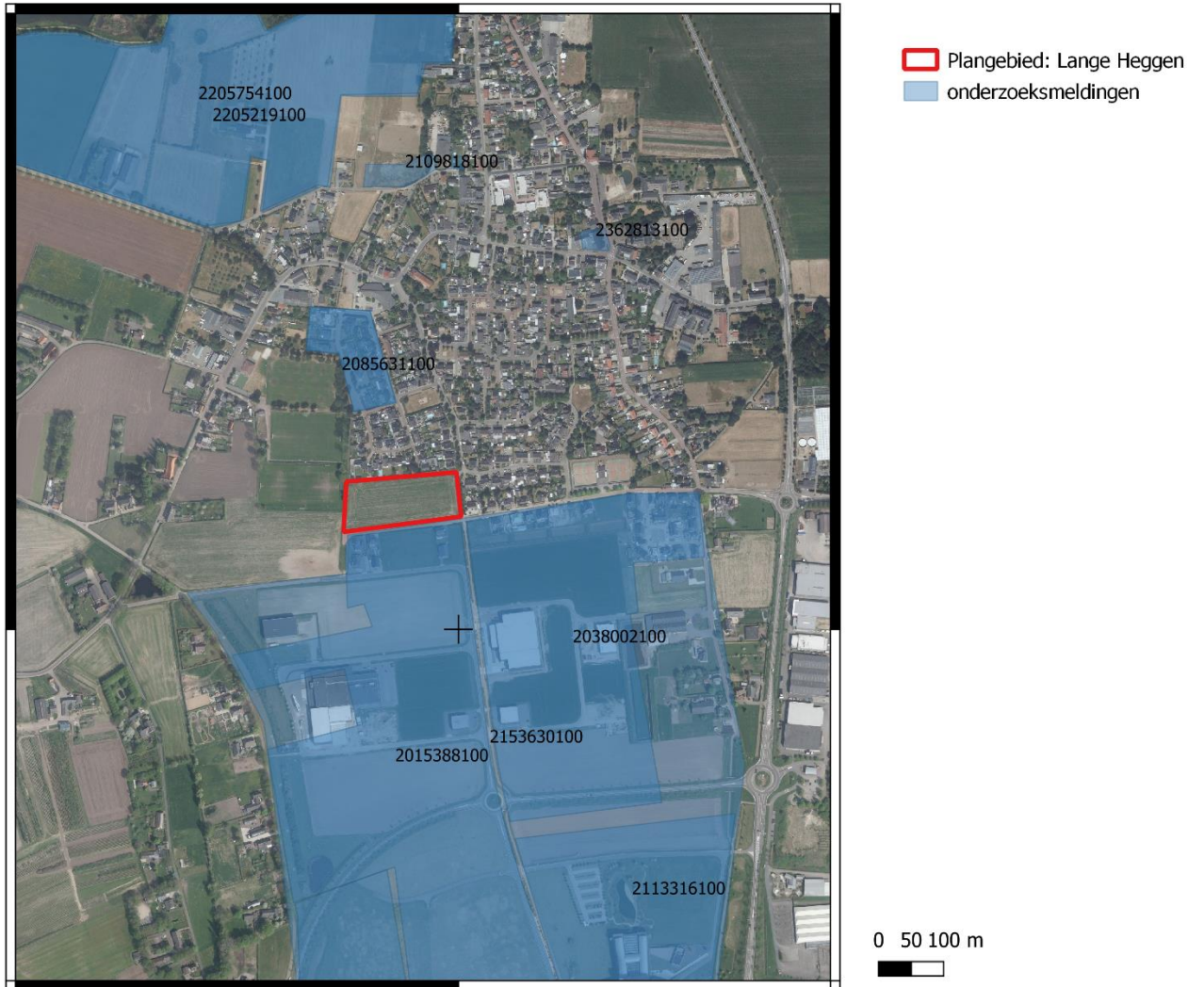

Fig. 16. Plangebied op Archeologische Monumentenkaart

